

ע"פ 4466/12 - פלוני נגד מדינת ישראל

בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט לערעורים פליליים ע"פ 4466/12

לפני: כבוד השופט י' עמית
כבוד השופטת ע' ברון
כבוד השופט ג' קרא

המבקש: פלוני

נגד

המשיבה: מדינת ישראל

בקשה לתיקון פסק הדין שניתן ביום 8.1.2014 על ידי
כבוד השופטים א' רובינשטיין, ס' גובראן וא' שהם

בשם המבקש: בעצמו
בשם המשיבה: עו"ד נילי פינקלשטיין

החלטה

השופט י' עמית:

"הרצחת וגם ירשת?"

עניינה של הבקשה הבלתי שגרתית שבפנינו היא לפטור את המבקש מתשלום פיצוי בסך 70,000 ₪ שהושת עליו, מאחר שהמתלוננת שלזכותה נפסק הפיצוי שמה קץ לחייה.

1. העובדות הצריכות לעניין פורטו בפסק דינו של בית משפט זה, שדחה את ערעורו של המבקש (ע"פ 4466/12 פלוני נ' מדינת ישראל (8.1.2014)). אסקור בתמצית את האמור בפסק הדין בחלקים הרלוונטיים לענייננו.

המבקש הורשע ביום 11.1.2012, לאחר הודאתו במסגרת הסדר טיעון, בשורה של עבירות מין בבתו, ילידת שנת 1994, ובין היתר, בעבירה של אינוס קטינה במשפחה ובמעשים מגונים במשפחה בקטינה מתחת לגיל 14. על פי עובדות כתב האישום המתוקן לפיו הורשע המבקש, כאשר הייתה בתו בת 5, לקח אותה המבקש לחדר השינה, הוריד את חצאיתה ותחתוניה, השכיב אותה על מיטתו והתפשט אף הוא. לאחר מכן, הורה לה לגעת באיבר מינו, ונגע בגופה ובאיבר מינה. בשנת 2001, לקח המבקש את בתו לחדר האמבטיה, הוריד את תחתוניה, נגע באיבר מינה והחדיר אליו שתי אצבעות. במהלך השנים 1999-2005, כאשר בתו הייתה כבת 5-10, נהג המבקש לעיתים תכופות להפשיט אותה לגמרי, לגעת עם ידו באיבר מינה ולהחדיר לתוכו את אצבעותיו. בנוסף, באותן שנים, נהג לבקש ממנה לגעת באיבר מינו ולעסותו, וזו עשתה כדבריו כשהיא עוצמת עיניים. עוד שכב על בתו כשהיא שוכבת על גבה, והתחכך עם גופו באיבר מינה. במהלך השנים 2004-2005, המבקש ביקר את בתו בפנימייה שהתה, ישב עמה על ספסל בגינה, ונגע בחזה ובאיבר מינה על גבי בגדיה. לאחר מכן, אמר לה: "זה לא בסדר מה שאנחנו עושים וזה כתוב בתורה שאסור ובואי נפסיק". לאחר מכן, חדל ממעשיו למשך שבועיים, אולם בהמשך חזר לסורו. במהלך השנים 2006-2011, נהג המבקש לגשת אל בתו ולגעת באיבר מינה על גבי הבגדים, וכן בחזה מתחת לחולצתה. לעיתים לקחה לחדרו, נעל את הדלת, הוריד את מכנסיו, וביקש ממנה לגעת באיבר מינו. בחלק מביקורים אלה, ביקש המבקש מבתו שתבוא לישון איתו, והבטיח לה שישלם לה בגין זאת. כן נהג לגעת בחזה של בתו ולהצמידה אליו.

2. אם לא די בכל אלה, נספר כי בחודש דצמבר 2010, התאשפזה בתו של המבקש בבית חולים פסיכיאטרי עקב ניסיונות התאבדות (ושם המשיכה לשהות, למעט תקופה של שנה, לפחות עד למתן פסק דינו של בית משפט זה בשנת 2014). במהלך אשפוזיה, ועד למעצרו באמצע שנת 2011, היה המבקש מגיע לבקר את בתו בבית החולים. במהלך חלק מתקופה זו, הבת הייתה קשורה למיטה בידה וברגליה, מחשש שתפגע בעצמה. כאשר הגיע המבקש לביקור, בהיותה במצב זה, היה מנצל זאת, נוגע בחזה, מחבק אותה, מנשק אותה, ומלטף אותה בלחייה. הבת בתגובה ניסתה למשוך בשיניה את השמיכה כלפי מעלה, כדי למנוע מהמבקש מלעשות את שעשה. הבת סיפרה למבקש כי הוצע לה לקבל טיפול בבית חולים אחר, אך המבקש, מחשש כי תספר את שעולל לה, אמר לה ש"עליה לסלוח ולשכוח מהעבר ולפתוח חיים חדשים", וכן "שתזהר בטעות שלא לסבך מישהו כי הציונים מחמירים במשפט ואין להם משפט צדק, ועל כל דבר יכולים הם לזרוק בן-אדם לכלא". כמו כן, במהלך כל התקופה המפורטת לעיל, הזהיר המבקש את בתו שלא לספר לאיש על מעשיו.

על כל אלה, גזר בית המשפט המחוזי על המבקש עונש של 15 שנות מאסר, 27 חודשי מאסר על תנאי, ופיצוי לבתו בסך ₪ 70,000. בית המשפט ציין בגזר דינו – וכפי שנראה בהמשך יש לעובדה זו רלוונטיות לענייננו – כי גם שניים מאחיה של הבת ביצעו בה עבירות מין חמורות, ולפיכך, ניתן להניח כי מצבה הנפשי אינו תוצאה בלעדית של מעשי המבקש.

כאמור, ערעורו של המבקש לבית משפט זה נדחה על כל חלקיו. לא למותר לציין כי במסגרת הערעור, עתר המבקש להפחית מסכום הפיצוי בסך ₪ 70,000 שהושת עליו על ידי בית המשפט המחוזי.

3. בחלוף כ-3.5 שנים מאז ניתן פסק הדין בבית משפט זה, שלחה בתו של המבקש יד בנפשה. לפיכך, הגיש המבקש את הבקשה דכאן ועתר לפטור אותו מתשלום הפיצויים. לטענת המבקש, בנוסף להיותו נתון במאסר ארוך הוא חולני וחסר כל, ללא רכוש והכנסות, ומצבו הכלכלי והבריאותי הוא בכי רע.

4. התיק שבפנינו מעורר במלוא עוזו את הכלל המשפטי, שמא הכלל של משפט הטבע, "הרצחת וגם ירשת". בפסק הדין שניתן בערעורו של המבקש על גזר הדין, עמד בית משפט זה על הנזקים הנפשיים הקשים שנגרמו לבתו של המבקש עקב מעשיו, ונכתב שם, בבחינת נבואה שהגשימה את עצמה למרבה הצער, כי "מעשיו הביאו אותה, לכל הפחות במידה לא מבוטלת, לנסות ולשים קץ לחייה".

הנה כי כן, נוצר מצב שהמעוול נהנה מפרי עוולתו בכך שהוא מבקש להשתחרר כעת מעול הפיצויים שהושת עליו, פיצויים שנועדו מראש לסייע לשיקומה הנפשי של בתו. תוצאה זו קשה להלום והיא מהפכת את קרבינו.

5. נראה כי גם דיני הירושה אינם נותנים תשובה למצב חסר התקדים שבפנינו. אין להסכין עם האפשרות להעביר את כספי הפיצויים לעיזבונה של הבת, מן הטעם שהמבקש הוא אביה של המתלוננת ואחד מיורשיה. ולא רק זאת, על מנת לסבך את התמונה, נספר לקורא כי מדו"ח פקידת סעד, שנערך במסגרת דיון בצו נזקקות שהתבקש בעניינה של המנוחה ושלושה מאחיה הקטנים, עולה שאמה התנכרה לה לאורך כל הדרך. האם לא ביקרה את בתה-המנוחה במהלך תקופת האשפוז, התבטאה כי "מבחינתה היא מתה" [קטע הושמט]. מגזרי הדין בעניינם של שני אחיה של המנוחה שביצעו בה עבירות מין, אף עולה כי האם התנהגה באלימות כלפי ילדיה, ידעה על המעשים המיניים שביצעו שניים מבניה במנוחה ולא עשתה דבר בנדון (האם אף הועמדה לדין בגין הפרת חובת דיווח). בנסיבות אלה, קשה להלום כי האם תהנה אף היא מכספי הפיצויים. אף קשה להלום כי שני אחיה של הבת המנוחה, אלה שפגעו בה מינית, ייהנו מכספי הפיצויים.

[קטע הושמט].

6. הנה כי כן, אין מנוס מלמצוא פתרון ייחודי למקרה הייחודי שבפנינו. כמקור השראה אפנה לפסק דינו של השופט (כתוארו אז) מ' חשין בע"א 3798/94 פלוני נ' פלונית, פ"ד נ(3) 133 (1996). באותו מקרה, המערער ואשתו היו נשואים שנים רבות אך חשוכי ילדים. המערער החליט לפתות את בת השכנים, נערה כבת 15, ולאחר שנכנסה להריון משך אותה בהבטחות שווא כי יישא אותה לאשה. וכך, לאחר שהנערה ילדה, ביקש לאמץ את הילד. התעוררה שאלה קשה, שנבעה מכך שעל פי החוק היבש לא התקיימה עילת אימוץ. השופט חשין הזעיק לעזרתו את הכלל "הרצחת וגם ירשת" בציינו כי המדובר בציווי מוסרי וכי "על דרך העיקרון לא ניתן ידינו לקביעת הלכה שתורה כי יכול שאדם ירצח וירש, שעוול יעוול ויימצא נשכר בעוולתו" (שם, בעמ' 169). השופט חשין, כמו השופט חשין, פרש בפסק דינו משנה סדורה בשפתו העזה והמיוחדת. אביא להלן מספר משפטים המדברים בעד עצמם, אך ארשום בפני הקורא "הערת אזהרה" כי המעט במקרה דנן אינו מחזיק את המרובה, וכוחו של פסק דינו של השופט חשין הוא בשלמותו:

"[...] המערער בשלו: מבקש הוא כי הילד יימסר להחזקתו, ותובע הוא כי יינתן לו לגדלו כגדל אב את בנו. המערער עשה מעשה נבלה שמעטים ידמו לו או ישוו לו.

[...] המערער - אשרחמס את גופה של הנערה, גזל את תומתה ואת נעוריה, רמס וחילל את כבודה - עומד לפני בית-משפט בישראל, טוען לזכויות, וכמו מבקש הוא שכר בעבור פשע שפשע. משנתבררו ליהעובדות לאשורן, תחושת הראשונה הייתה - תחושת קרביים חריפה שהמערער אינו זכאי לסעד.

[...] כיצד זה אפוא שהאש כך בוערת בלבנו עצורה בעצמותינו – ליתן לרשע רע כרשעתו ושלא לזכות עוול בפרי עוולתו ואילו החוק כמו אוסר את ידינו באזיקים ובנחשתיים ומחייב אותנו, לכאורה, להשאיר את הילד בהחזקת אביו-מולידו? האומנם כוונת החוק – נדייק ונאמר: כוונת המשפט – היא, כי נפסוק בניגוד למצפוננו ולחוש המומחיות המהלך בנו?

[...] ענייננו שלנו הוא בתחושה המחלחלת בנו, תחושה חריפה של עוול מוסרי אשר נעוול – לנערה-האם, למשפחתה, לבני החברה שבה אנו חיים ולנו עצמנו – אם אך ניעתר למערער וניתן את בנו בידו. והקושי הוא בכך, שאם ניתן את הילד בידו של המערער – על-אף קריאות הייאוש של הנערה-האם – נזכה עוול בפרי עוולתו, לקלוננו ולקלון החברה שבה אנו חיים. 'הרצחת וגם-ירשת' כך הורה ה' את אליהו התשבי כי יזעק נוכח פני אחאב על דבר נבות היזרעאלי.

[...] לא יקום ולא יהיה, שאדם ירצח ויירש את קורבנו. וציווי מוסרי זה הפך מכבר לציווי משפטי מן המניין.

[...] לא יהיה כן במקומנו, שאדם ירצח ויירש את קורבנו, ולא נקבל – על דרך העיקרון – שאדם יעוול ויימצא נשכר בעוולתו.

[...] אכן, שאלות רטוריות אלו מעידות על רגשת לבו של השופט, על הסערה שנתחוללה בקרבו, על החלטתו הנחרצת שלא להתיר לשיטת המשפט לעבור על לאו מוסרי של 'הרצחת וגם ירשת?'

[...] וגם לאחר היות חוק היסוד שואבות זכויות היסוד את עוצמתן המוסרית והחברתית לא מן החוק אלא מן האור, מן החום ומן העוצמה הגנוזים בהן בהיותן בנות הטבע [...]

[...] שאלה ובצדה תשובה: על דרך העיקרון, לא ניתן ידנו לקביעת הלכה שתורה כי יכול שאדם ירצח ויירש, שעוול יעוול ויימצא נשכר בעוולתו.

[...] אכן, יהיה זה לא מוסרי ולא צודק אם הרוצח יירש, וכפי שאמרנו, אין ספק מה היה המחוקק משיב לשאלתנו לו שאלנוהו על מעמדו של רוצח-יורש.

[...] עקרון היסוד כי רוצח לא יירש את קורבנו – עיקרון שביטוי הוא בזעקה 'הרצחת וגם ירשת?' – עקרון יסוד הוא שכוחו כוח של חוק, ויחסו אל חוק הירושה הוא כיחס של חוק מיוחד אל חוק כללי. הוא הדין במי שעשה מעשה נבלה, שמעשהו – על דרך העיקרון – לא יזכהו. עיקרון זה אף הוא עקרון יסוד במשפט הארץ, וכוחו כוח חוק הוא. את חוקים יתהלך ובעיניהם יביט כשווה אל שווים.

[...] דעתנו היא אפוא זו, שעקרון 'הרצחת וגם ירשת?' – במובנו הרחב – הינו עיקרון החי לעצמו במשפט ישראל, וקומת חוק לו. אכן, עיקרון זה – בצדם של עקרונות אחרים כמותו – הינו מקור בין מקורות למשפט הארץ, בצדו של החוק החרות ושאר מקורות המשפט.

[...] אין ספק כי ענייננו מציג לפנינו מקרה יחיד ומיוחד של שתי מלכויות הנוגעות זו בזו ונכנסות זו בתוך זו: מלכות המשפט מזה ומלכות המוסר מזה. ניתן לומר, כי מלך של משפט כמו פסק את פסוקו, לכאורה, ואילו אנו אמרנו והכרענו כי מלכות המוסר תשלים את מלכות המשפט. ההכרעה היא הכרעה יחידה ומיוחדת, ממש 'הכרעה מלכותית'. ואם הכרעה מלכותית היא - ואכן כזו היא - הבו נקצה לה מקום בחדר בו מתקבצות הכרעות מלכותיות" (שם, בעמ' 155-182).

7. על רקע דברים עוצמתיים אלה, שכמו התפרצו מליבו של השופט חשין, רב הפיתוי להיכנס גם הפעם לחדר בו מתקבצות הכרעות מלכותיות. מה עוד, שענייננו-שלנו אכן קרוב מאוד לכלל של "הרצחת וגם ירשת". סעיף 5(א)(1) לחוק הירושה, התשכ"ה-1965, מעגן כלל טבע זה בחוק בקביעתו כי "מי שהורשע על שגרם במתכוון למותו של המוריש או שניסה לגרום למותו" פסול מלרשת אותו. גם אם אין עניינו של המבקש נופל ישירות אל מילות הסעיף, הרי שמעשיו נתפסים בשדה המגנטי של הסעיף.

הנה כי כן, המבקש חמס את גופה של בתו לאורך שנות קטנותה, ילדותה ונערותה, ולא תהא זו הגזמה אם נאמר כי רצח את נשמתה. הסוף הטרגי מדבר בעד עצמו - לא מצאה הבת מזור לנשמתה הפגועה עד שנטלה את חייה במו ידיה ונסתלקה מן העולם. צא ולמד עד כמה מעוררי חלחלה ושאת נפש מעשיו של המבקש בביתו. שניים מבניו, אחיה של בתו, עשו בה מעשה אמנון בתמר (וביצעו במקביל מעשים מגונים באחות אחרת, צעירה ממנה). השניים הורשעו מספר שנים לפני אשפוזה של הבת בבית חולים פסיכיאטרי, אך למרות שהמבקש ידע על מעשיהם הרעים ועל אודות הרשעתם במעשים אלה, הוא לא חמל על בתו והמשיך במעלליו תוך שהוא מנצל את מצבה הנפשי ואת כבילותה למיטת חולייה.

8. למרות שהמבקש הוא בבחינת רוצח-נפש, איננו נדרשים להזעיק לעזרתנו את כלל הנפילים "הרצחת וגם ירשת", ונותיר את החדר בו מתקבצות הכרעות מלכותיות מיותרם. זאת, מן הטעם שניתן להגיע לתוצאה הצודקת בדרך אחרת.

על החשיבות של פסיקת פיצויים לנפגעי עבירה מכוח סעיף 77 לחוק העונשין, התשל"ז-1977 אין צורך להרחיב בדיבור (ראו, לדוגמה, דנ"פ 5625/16 אסרף נ' טווק (13.9.2017) (להלן: עניין טווק)). מפסק הדין בעניין טווק עולה כי ניתן לפסוק פיצויים לטובת עזבון של נפגע עבירה וגם ישירות לבני המשפחה של המנוח כניזוקים עקיפים, וכי אפשרות זו קיימת לא רק בעבירות המתה. בפסק הדין בע"פ 6925/16 מדינת ישראל נ' ג'רחי (12.5.2019) (להלן: עניין ג'רחי) עמדה השופטת ברק-ארז על כך "שלנוכח התכליות של הפיצוי בהליך הפלילי ישנה עדיפות לבחור בנתיב של פסיקת פיצוי במישרין ובאופן פרטי לניזוקים העקיפים [...] בעיקרו של דבר, אין כל זיהוי הכרחי בין היורשים הפורמאליים לבין מי שהאובדן השליך על מהלך חייהם" (שם, בפסקה 29).

9. הדברים יפים לענייננו, וכל שנותר לנו הוא ללכת צעד קטן נוסף. לטעמי, יש לבית המשפט סמכות טבועה לשנות את המוטב שלזכותו נפסקו הפיצויים, ככל שנוצרו נסיבות חדשות שיש בהן כדי לשנות את התמונה שעמדה בפני בית המשפט בעת פסיקת הפיצויים (ראו והשוו: ד"נ 22/73 בן שחר נ' מחלב, פ"ד כח(2) 89 (1974)). במקרה הייחודי שבפנינו, בוודאי שנסיונות כאלה מתקיימות, נוכח המציאות החדשה שנוצרה בעקבות מותה הטראגי של הבת, שהיא נפגעת העבירה שלזכותה נפסק הפיצוי.

10. בעניין ג'רחי ציינה השופטת ברק-ארז כי על המדינה להציג בפני בית המשפט תשתית עובדתית לגבי בני המשפחה של

המנוחים "תוך התייחסות פרטנית אליהם ולמאפייניהם". המדינה הניחה בפנינו תשתית עובדתית במגבלות שפורטו לעיל, וכעת עלינו לנסות לרדת לאומד דעתה המשוער של הבת המנוחה, משל עמדה בפנינו ושטחה את רצונה האחרון, וכידוע "מצווה לקיים דברי המת" (בבלי, גיטין יד, ע"ב; וראו גם בבלי, תענית כא, ע"א).

אנו יודעים בוודאות שיש לסלק מעל פנינו את המבקש-המעוול ואת אמה של המנוחה. אנו יודעים כי הדברים נכונים גם לגבי שני אחיה, שאף הם שלחו ידיהם וחמסו את גופה ואת נשמתה של המנוחה עודנה ילדה-נערה. ברי אפוא, כי לא מן הדין ולא מן הצדק כי הם יזכו, ולו בעקיפין, ליהנות מעיזבונה. בדיון שנערך בפנינו ביקשנו מבאת כוח המדינה "לשרטט" בפנינו, ככל שביכולתה, את התמונה המשפחתית הידועה לה. נמצאנו למדים כי שני אחיה הצעירים של המתלוננת ועוד אחות קטינה ראו בה דמות אם ועמדו עמה בקשר. בנסיבות אלה, יהא זה נכון וצודק כי בבוא היום וכאשר המבקש ישלם את הפיצויים, אם מרצון ואם מכפייה באמצעות המרכז לגביית קנסות, התשלום יועבר אל שלושת אלה. יהי רצון שכן יעשה ותהא זו נחמה-פורתא לנשמתה הדוויה של הבת-המנוחה.

11. אשר על כן, אנו משנים את פסק דינו של בית משפט זה מיום 8.1.2014, כך שבפסקה 19 במקום המילה "המתלוננת" ייכתב "חליפיה של המתלוננת, שהם שני האחים והאחות ששמותיהם ופרטיהם מפורטים בסעיף 5ד-ו בהודעת המשיבה מיום 7.8.2019".

12. סוף דבר, שהבקשה נדחית.

ש ו פ ט

השופטת ע' ברוך:

המבקש עשה שמות בבתו, מאז היותה בת 5 ובמשך שנים ארוכות ביצע בה עבירות מין קשות ונלוזות. בשנת 2012 הוא הורשע בדיון, נגזרו עליו 15 שנות מאסר ופיצוי לבת בסך 70,000 ש"ח. הבת לא ידעה את נפשה ולבסוף התאבדה והיא עוד לא בת 23. במצב דברים זה מבקש האב לפטור אותו מהפיצוי שנגזר עליו. לקרוא ולא להאמין. אין לי אלא לצרף את הסכמתי לחוות דעתו של חברי השופט י' עמית, לנימוקיו ולתוצאה שאליה הגיע.

ש ו פ ט ת

השופט ג' קרא:

"לצערנו של המבקש ביום ... נפטרה בתו המתלוננת בטרם שהספיקה לקבל את הפיצויים לידיה מהמבקש. לאור טרגדיה זאת הגיש המבקש ... בקשה לקבלת תעודת פטירה ..." - כך כתב המבקש בבקשתו. לציניות ולרוע פנים רבות ולמרבה הצער המתלוננת חזתה במכוערות מכולן בדמות אחים ואב שפגעו בה ואם מתעלמת. בדמעות תנין וצער מעושה המבקש עותר לפטור אותו

מתשלום הפיצויים שנפסקו לזכות המנוחה, אותן לא זכתה לגבות. לזאת לא אתן ידי. אני מצרף את דעתי לדעתו של השופט עמית והערת השופטת ברון, שדין בקשתו להידחות, כך שהפיצויים יועברו לאחים ואחיות שפרטיהם מופיעים בסע' 5ד-ו להודעת המשיבה מיום 7.8.2019.

ש ו פ ט

הוחלט כאמור בפסק דינו של השופט י' עמית.

ניתנה ביום, י"א באב התשע"ט (12.8.2019).

נוסח זה אושר לפרסום ביום, כ"הבאהתשע"ט (26.8.2019).

ש ו פ ט

ש ו פ ט ת

ש ו פ ט